

MIMOZA GJOKUTAJ

ÇËSHTJE TË SOTME TË MËSIMIT TË GJUHËS SHQIPE

Rreth profilit evropian të politikave për mësimin e gjuhëve

Fusha e mësimdhënies së gjuhëve (përfshirë edhe gjuhën amtare, gjuhën shqipe në rastin tonë) si një disiplinë shkencore dhe akademike, didaktike, shkollore dallon për dinamizmin e saj të fortë dhe zhvillimin e vazhdueshëm në kahje pozitive.

Numri në rritje i veprimtarive shkencore i reformave, konferencave, publikimeve, materialeve didaktike, testimeve, etj., tregon qartë se kjo fushë nuk ka mbetur e pandryshueshme dhe statike. “Që prej viteve 1970 me ardhjen e metodave komunikuese dhe reagimit të fortë ndaj qasjeve strukturaliste dhe gjenerativiste sipas (*LittleWood dhe Swan 1981*), mësimi i gjuhëve ka dalluar për kombinimin e faktorëve të natyrave të ndryshme: gjuhësore, sociologjike, didaktike etj.”.

Të gjitha këto zhvillime kanë sjellë risi dhe përshtatje të rëndësishme në fushat e zhvillimit të kurrikulës së gjuhëve në përgjithësi, të politikave udhëheqëse në lidhje me to, të trajnimit dhe zhvillimit të mësuesve etj.

Kështu, “duhet të pranojmë se çdo ndryshim i bërë në vite në lidhje me strukturën përmbajtësore, komunikative, morfosintaksore, drejtshkrimore, metodologjike, inovacionet e futura në kurrikul, kanë sjellë përmirësime të vazhdueshme në kontekstin e përgjithshëm të procesit të mësimdhënies dhe të mësuarit të gjuhëve” (*White 1988, Johnson 1989*).

Kontributet dhe kërkimet mbi të mësuarin e gjuhëve që pas vitit 1970 e këtij konsiderohen si një kthesë në zhvillimin e përgjithshëm të mësimit të gjuhës në shkollë. “Problematikat e shumta të dala në pah nga studimet dhe eksperimentet e bëra në këtë fushë, nuk mund thjesht të shpërfillen, ato duhet të vlerësohen plotësisht ose pjesërisht, për problematikat e ofruara, sepse kanë ofruar informata shumë të

dobishme për të mësuarin aktual të gjuhëve” (*Krashen 1981, Ellis 1985*).

Një tjetër ngjarje e rëndësishme për fushën e mësimit të gjuhëve është publikimi nga Këshilli i Evropës (*në vitin 2001*) i Kornizës së Përbashkët Evropiane të Referencës për Gjuhët (CEFR), e cila ka ndikuar ndjeshëm për mësimin e gjuhëve në përgjithësi dhe të gjuhëve amtare në veçanti, në strukturën e të mësuarit të tyre, mbështetur në fusha studimi, dhe në kompetenca të nxëni etj.

Kjo lëvizje shkencore dhe didaktike ka qenë me rëndësi të madhe për organizimin e përgjithshëm të kornizave kurrikulare të gjuhëve në përgjithësi dhe të gjuhëve amtare në veçanti, lëvizje ende në proces dhe temë e shumë debateve mes gjuhëtarëve, specialistëve dhe edukatorëve.

“Kurrikulat të orientuara me në qendër nxënësin janë bërë elementi kryesor në procesin e ndryshimeve didaktike në të mësuarit dhe mësimeve të gjuhëve duke ofruar role të reja, përveç atyre tradicionale si animator, bashkëpunëtor, mentor, vlerësues dhe lehtësues” (*Wright, 1987*). Kjo situatë ka reflektuar në procesin e mësimeve dhe të nxënit “me një fokus të fortë në mënyrën sesi të mësojnë nxënësit mbështetur në autonominë e tyre.” (*Wenden, 1991*).

Shfaqja e papritur dhe e shpejtë e teknologjive të reja të komunikimit dhe informacionit (TIK) gjithashtu ka pasur dhe ka një ndikim të madh në zhvillimin e fushës së të mësuarit të gjuhëve. Ne jemi thelluar në efektet positive të metodologjive që nxisin të mësuarit e gjuhës në përdorim, si një mjet mësimi, ku shqipja përdoret dhe mësohet si gjuhë amtare dhe standarde, që përdoret jo vetëm si gjuhë e synuar, por edhe si një instrument për të studiuar disiplina të tjera.

Një tjetër qëndrim pozitiv ka qenë edhe studimi i karakteristikave të gjuhës së nxënësve, e parë kjo nga një perspektivë përshkruuese, duke ndaluar në çështje të lidhura me: studimin e diskursit në klasë; identifikimin e stileve të të mësuarit të nxënësve; analiza të programeve të trajnimit të mësuesve, testimin e standardizuar të arritjeve të nxënësve nga organizma ndërkombëtare etj. Në rezultatet e PIZA-s, 2018, Shqipëria në aftësitë gjuhësore të nxënësve ka marrë 405 pikë duke zënë vendin e 61 nga 72 vende të testuara (*burimi internet-Piza 2016*). Ende në këto çështje ka vend për studime edhe më të thelluara pasi rezultatet e Piza-s flasin për nivele

të ulëta të aftësive lexuese dhe shkruese të nxënësve të arsimit parauniversitar në Shqipëri.

Me gjithë këto ndryshime të thella konceptuale, ne duhet të pranojmë sot, se jemi të shqetësuar me arritjet e përgjithshme të nxënësve në përdorimin e gjuhës standarde shqipe në shkollat fillore, të mesme dhe në universitete. Edhe pse kemi qenë dhe jemi të interesuar dhe kemi punuar për të eksploruar mënyra të reja të organizimit dhe zbatimit të kurrikulës së gjuhës shqipe në shkollë me sens për t'iu përafuar rekomandimeve të BE dhe në përshtatje edhe me Kornizën Evropiane të Gjuhëve. Mbi këtë bazë zhvillimi ka ardhur koha të shohim disa prioritete dhe çështje në lidhje me rishikimin e të mësuarit të gjuhës shqipe në shkollë.

Çështje kyçe të rishikimit të të mësuarit të gjuhëve

Korniza Evropiane e Gjuhëve ka vendosur prioritete të cilat duhen respektuar në kuadër të të mësuarit në kontekstin shumëgjuhësh të kontinentit. Kompetencat e përcaktuara në këtë kornizë, të cilat duhet të shërbejnë si një burim thelbësor për ndërtimin e politikave kombëtare mbi mësimin e gjuhëve, kryesisht të asaj amtare, por edhe gjuhët e dyta, tashmë të përcaktuara në këtë kornizë duhet të shërbejnë si bazë dhe të zbatohen në mënyrë sa më të shpejtë.

Këshilli i Evropës (në *Barcelonë, mars 2002*) u ka bërë thirrje shteteve anëtare “të përmirësojnë zotërimin e aftësive bazë gjuhësore, në veçanti, duke mësuar së pari, gjuhën amtare dhe të paktën dy gjuhë të huaja në një moshë shumë të hershme”. Shqipëria tashmë ka formuluar një përgjigje të qartë ndaj kësaj aspirote të quajtur “*gjuhës amtare + dy*”.

Aktualisht, shumica e nxënësve tanë në shkollë studiojnë, përveç gjuhës amtare, një ose dy gjuhë të huaja si anglisht, italisht, frëngjisht, por jo në të gjithë gjeografinë arsimore të vendit ndodh e njëjta gjë. Ka shkolla ku mësuesit e gjuhës shqipe apo të gjuhës së huaj nuk kanë kualifikimin e duhur.

Po t'i hedhim një sy planit mësimor, ku përfshihen lëndët gjuhë shqipe, letërsi, gjuhët e pakicave, gjuhë e huaj, për fushën e aftësive të komunikimit kemi pasqyrën sasiore (në numër orësh mësimore) të mëposhtme:

1. Arsimi nëntëvjeçar

Lënda	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Gjuhë shqipe	175	280	280	219	175	175	175	175	175	174
Gjuhë e huaj	-	-	-	105	105	105	105	105	105	105

Tabela 2: Shkollat e pakicave (në orë javore) x 35 javë mësimore

Lënda	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Gjuhë amtare Greqisht/ macedonisht	-	8/7	11	12	11	10	10	1	10	10
Gjuhë shqipe	-	12	5	5	5	4	4	4	4	3
Gjuhë e huaj	-	-	-	2	2	2	2	2	2	2

Tabela 3. Arsimi i mesëm

Lënda/klasa	10	11	12	Total
Gjuhë shqipe	72	72	68	212
Letërsi	72	72	68	212
Gjuhë e huaj	108	108	102	318

Sipas pasqyrave të mësipërme vëmë re se numri total i orëve për mësimin e gjuhës amtare dhe asaj të huaj zënë një vend të konsiderueshëm dhe janë të përafërta, të krahasuara me ato të sistemeve edukative evropiane. Ndërkohë, krahas pasqyrës me të dhëna sasiore, duhet të pohojmë se në pikëpamje strukturore dhe përmbajtësore ka ende vend për të përmirësuar, pasi studimi mbi bazë fushash dhe kompetencash të nxëni ka vend për t'u plotësuar me instrumente të tjera për studimin të fushave (të lexuarit, të folurit, të shkruarit) në të gjitha shkallët e të mësuarit të tyre (1-5; 6-9; 1-12...), pasi ende mësuesit ndjehen të pasigurt për arritjen e kompetencave bazë për çdo fushë studimi.

Si rrjedhojë, përballë kësaj pasqyre shfaqet një situatë jo shumë e pëlqyeshme rezultatesh. Si në arsimin parauniversitar dhe në universitete kemi nxënës/ studentë që kanë mangësi të theksuara gjuhësore në lëmin e përvetësimit të gjuhës standarde. Kjo situatë ka gjasa të vazhdojë ende dhe nxjerr në pah problematika të gjera:

së pari, lind nevoja që për të siguruar *aftësi të domosdoshme gjuhësore* për të mësuarin e gjuhës standarde në të gjitha nivelet e shkollimit për të gjithë fëmijët/nxënësit/studentët, pavarësisht komuniteteve gjuhësore që ata përfaqësojnë, ne duhet të rivitalizojmë kurrikulën e gjuhës me qëllim që ajo gjithnjë e më tepër të shfaqet koherente mbështetur në parime të qarta shkencore, gjuhësore dhe në politika të qarta kombëtare.

së dyti, nga nevoja për integrimin e nxënësve të çdo lloj moshe në sistemet arsimore evropiane dhe më gjerë, lind nevoja që nxënësit tanë të dinë jo vetëm gjuhën shqipe, por të jenë të certifikuar të paktën në njërën prej gjuhëve të kontinentit;

së treti, çështja e mbështetjes së duhur për mësimin e gjuhës amtare nga fëmijët e të ardhurve (riatdhesuarve), të cilët mund t'i quajmë plurilingual (por me kompetenca të ulëta gjuhësore për çdo gjuhë), si rezultat i jetës emigratore, lind nevoja e njohjes dhe vlerësimit të situatës gjuhësore të gjithsecilit dhe ndërtimin e kurrikulave të veçanta për ta;

së katërti, shpërnguljet demografike kanë krijuar komunitete mikse gjuhësore, të cilat kanë nevojë të integrohen dhe të unifikohen në të mësuarit e gjuhës standarde me programe permanente që iu përgjigjen nevojave individuale të tyre;

së pesti, komuniteti i pakicave kombëtare ka nevojë për t'iu përshtatur një kurrikul e mbështetur në modelet më të mira të rajonit në lidhje me edukimin gjuhësor të tyre.

Për arsytet e mësipërme lidhur edhe me politikat e pritshme gjuhësore në arsimin shqiptar duhen krijuar programe të cilat të adresohen në grupe specialistësh për çështje të tilla si:

Përcaktimi i parimeve dhe objektiva specifike që mbështesin një politikë fleksibël gjuhësore në arsimim shqiptar, ku të përfshihen fenomenet e mësipërme në politika të reja kombëtare mbi mësimin e gjuhëve;

Zhvillimi i edukimit gjuhësor i mbështetur në politika afatgjata në fushën e të mësuarit të gjuhëve në shkolla në përshtatje me rekomandimet e BE;

Plotësimi i nevojave gjuhësore të të ardhurve në shkollat tona;

Vendosja dhe përcaktimi i objektivave afatshkurtra dhe afatgjata në lidhje me nevojat gjuhësore e të sapoardhurve apo të rikthyerve në shkolla shqipe;

Qasja e integruar në mësimin e gjuhëve në fillore dhe të mesme, në mënyrë që të rritet vetëdija për gjuhën dhe kurrikulën në koherencë përmbajtësore dhe zhvillimore;

Këndvështrime të reja mbi një “hapësirë të gjerë të kurrikulumit” për gjuhët.

Shqipëria ka një traditë të pasur të edukimit për të mësuar gjuhën shqipe. Megjithatë, programet si pjesë e kurrikulës ka ardhur koha të vlerësohen dhe rivlerësohen, për t’iu përgjigjur apo për të gjetur zgjidhje për problemet e mësipërme. Këtë çështje mund ta marrin në dorë grupe studiuesish me profil të spikatur psiko-socio-gjuhësor duke vlerësuar në mënyrë shkencore produktet e punës të kryer nga grupet e mëparshme, të cilat pas hartimit të kurrikulave të caktuara, asnjëherë nuk janë vlerësuar shkencërisht për efektet dhe koherencën që përcjellin në raport me silabuse të ngjashme me gjuhë të tjera, dhe që për hir të së vërtetës, duhet të pranojmë se në pikëpamje gjuhësore dhe psiko-didaktike nuk kemi pse të qëndrojmë të ngurtë për thithjen e novacioneve të ndryshme të bëra në programet e të mësuarit të gjuhëve në tërësi sot në shkollat më të zhvilluara se ne.

Përparësi dhe faktorë pozitivë

Në kontekstin aktual, mbështetur në qëndrimet institucionale në lidhje me të mësuarit e gjuhës amtare dhe të pakicave, por edhe atë të gjuhëve të dyta, duhen vlerësuar edhe faktorët pozitivë inkurajues në lidhje me të mësuarit gjuhëve në shkollë.

Ministria Arsimit, Rinisë dhe Sporteve shpreh qartë vullnetin për vlerësimin për t’u informuar me situatën aktuale. (*Raportet vjetore, inspektimi mashgov.al; izha.edu.al, etj.*).

Angazhimi i qartë i të interesuarve, për përmirësimin e gjendjes aktuale të të mësuarit të gjuhëve dhe pranimin e sugjerimeve për përmirësimin e të mësuarit të tyre, mund të bëhet vetëm nëse ndërmerren mendime dhe vendime strategjike kombëtare dhe mbështetje praktike, të cilat plotësojnë nevojat e edukimit gjuhësor në nivel qendror dhe në iniciativa lokale.

Pamja e përgjithshme pozitive e kurrikulës së reformuar, e ndërmarrë nga institucionet në nivel qendror dhe e reflektuar nga shtëpi botuese tashmë të afirmuara në tregun e librit, tregon qartë përpjekjet për ndryshime në kahje pozitive.

Sigurimi i mësimit të gjuhës shqipe/angleze etj., në shkolla nga mësues të kualifikuar dhe me arsim përkatës, kryesisht në zonat urbane është një tjetër panoramë shprespëdhënëse e cila duhet të përforcohet edhe për zonat rurale.

Roli i fuqishëm mbështetës i qendrave/shoqatave që lidhen me arsimin që përfaqësojnë interesat për të mësuarin e gjuhëve është në rritje të vazhdueshme.

Arritje dhe propozime në lidhje me kurrikulën dhe udhëzimet për mësuesit, duke ndërmarrë shqyrtime të dokumentuara të zbatimit të programeve të reja përmes diskutimeve të veçanta në rrjete profesionale (libra mësuesi, CD, mësim online, mjete mësimore, etj.) përbëjnë lëvizje profesionale të nevojshme të cilat duhen forcuar. Interesi publik dhe përfshirja në debate në lidhje me gjuhët dhe të mësuarit e tyre është bërë pjesë e pandashme e mediumeve publike të cilat duhen vlerësuar dhe mendimet e tyre të merren në konsideratë.

Rreth përgatitjes së mësuesve të gjuhës shqipe në universitete

Studentët e degëve të mësuesisë kanë ndikim të drejtpërdrejtë në cilësinë e nxënësve në nivelin fillor dhe të mesëm në fushën e të mësuarit të gjuhëve. Arsye për shqetësim këtu është fakti se aftësitë gjuhësore të studentëve në nivelin universitar janë të pamjaftueshme. Studentët që vijnë nga arsimi i mesëm në fakultetet e mësuesisë janë nxënësit me mesataren më të ulët. Është shumë e vështirë të modifikohen aftësitë e tyre gjuhësore apo të përmirësohen në standardin që kërkohet për një mësues gjuhe, i cili duhet të zotërojë kompetenca shumë të larta gjuhësore.

Për këtë arsye ka ardhur koha t'iu japim përgjigje pyetjeve: A e kemi modelin e edukimit të mësuesve të gjuhës si në vende të tjera? A po e luajnë universitetet tona rolin e duhur në sigurimin e zhvillimit të karrierës së një mësuesi gjuhe?

Asnjë nxënës nuk duhet të kalojë nga një nivel arsimor në tjetrin pa pasur aftësitë dhe kompetencat e domosdoshme gjuhësore

sipas niveleve të përcaktuara në Kornizën Evropiane të Mësimit të Gjuhëve. Provimet e pranimit duhet t'i paraprijnë përthithjes së studentëve më të mirë në universitetet e mësuesisë.

Përgjigjja për këtë shqetësim nuk duhet të jetë “e sforcuar” por e sanksionuar dhe e mbështetur në standarde globale rajonale dhe kombëtare. Kjo është një çështje e një vendimi politik, i cili duhet të marrë parasysh dimensionet e gjera shoqërore dhe implikimet në të cilin institucionet e arsimit të lartë duhet të marrin përgjegjësitë, edhe për ndjekjen e arsimit të vazhdueshëm të studentëve të tyre si dhe për gjatë gjithë jetës.

Edhe pse gjuha shqipe është futur si lëndë më vetë në shkollën e mesme (e munguar për rreth tri dekada), ka shumë probleme në lidhje me të mësuarin e saj në nivelin që kërkohet në arsimin e mesëm dhe atë të lartë. Debatet mbi çështje të drejtshkrimit të shqipes tashmë “të vakura”, kanë lënë pezull shumë çështje që kërkojnë zgjidhje apo kërkime dhe marrje vendimesh në lidhje me shumë rregulla drejtshkrimore të shqipes të cilave iu ka ardhur koha për t'u riparë.

Roli i universiteteve mund të përmirësohet, në lidhje me aspekte të ndryshme të një politike gjuhësore në nivel kombëtar. Është vërejtur se ka pasur një rënie në numrin e studentëve të specializuar në gjuhë në universitet. Mund të ketë, rrjedhimisht, një ulje të standardeve të kompetencës në gjuhë të studentëve në nivel universitar. Nuk ka trajnim adekuat për arsimtarët e arsimit të mesëm nga universitetet.

Krijimi i qendrave për zhvillim profesional të mësuesve pranë universiteteve, nuk janë të mjaftueshme dhe luajnë shumë pak rol në ngritjen profesionale të tyre.

Vihet re se edhe kur studentet/mësues janë të përfshirë në shkolla doktorale temat edhe kërkimet e tyre orientohen drejt hulumtimeve në sistemin morofsintaksor të shqipes, në studime me karakter diakronik dhe pak në ato me karakter sinkronik të cilat studiojnë gjuhën në përdorim.

Mirëmbajtja dhe rivitalizimi i gjuhës

Arsyeve mbi rënien e të mësuarit të gjuhëve iu janë shtuar edhe faktorë të tjerë që kanë ndikuar në rënien e cilësisë së të mësuarit të tyre:

Pakësimi i lindjeve ka ulur numrin e nxënësve (nga 60000 mijë nxënës që hynin në shkollë para dhjetë vjetëve në klasën e parë në 2018 kanë hyrë rreth 30000 mijë nxënës - të dhënat e sensus, INSTAT, 2014, 2020). Si rrjedhojë është ulur numri i nxënësve në zona rurale. Mësimi bëhet në *klasa kolektive*, ku pak rëndësi i kushtohet të lexuarit dhe të shkruarit.

Brezi i ri po i kushton më tepër rëndësi *mësimit të një gjuhe të huaj* duke nënvleftësuar gjuhën amtare. (në provimin e maturës shtetërore nxënësit i kishin rezultatet më të mira në anglisht se në gjuhën shqipe; 170 dhjeta janë marrë në anglisht dhe 60 dhjeta në gjuhën shqipe – marrë nga të dhënat e ASCAL, 2019).

Migrimi i popullatës nga zona rurale në zona urbane ka bërë që dialektet të interferojnë me njeri-tjetrin dhe të rikrijohen mjedise të reja folëse të shqipes por që ende janë larg respektimit të standardit.

Nxënësit dhe studentët nuk reflektojnë aftësi gjuhësore të një niveli të mirë, në lidhje me shkrimin akademik, ndërkohë që gjithnjë dhe më tepër po flitet për *analfabetizmin funksional*, fenomen që gjithnjë dhe më tepër po zë vend në rezultatet e shkollarëve tanë. Çështja e *analfabetizmit funksional* ka vënë përballë individin me sfidat e së ardhmes, të papërgatitur mirë gjuhësisht në përdorimin e shprehive dhe shkathtësive komunikuese të domosdoshme dhe orientimin e tyre drejt së ardhmes.

Mësuesit kanë nevojë për të rivitalizuar dijet e tyre shkencore dhe didaktike në lidhje me ushtrimin e profesionit, pasi që nga vitet e përfundimit të studimeve të larta, kurrikula në universitete ka ndryshuar dhe është pasuruar me silabuse të reja, dijet e të cilave iu mungojnë mësuesve në shërbim. Mendësi të reja kërkohen në lidhje me të mësuarin e gjuhës me qëllim që mësuesit të shkëputen nga modeli i të mësuarit të gramatikës si qëllim më vete. Të mësuarit mekanik i gramatikës, i rregullave drejtshkrimore e jashtë tekstit dhe kontekstit e bëjnë gjuhën të ftohtë dhe anemike. Nëse ne formojmë një qytetar që lexon, flet, e shkruan qartë dhe saktë gjuhën shqipe, ai e ka brenda vetes gramatikën edhe drejtshkrimin e saj.

Në pikëpamje të kriterëve shkencore dhe didaktike kurrikula e mësimit të gjuhës shqipe vazhdimisht është transformuar, rinovohet me parime dhe kriterë bashkëkohore. I dukshëm ky fenomen në programet dhe tekstet shkollore, të ndryshuara përmes reformave të

kryera. (Kurrikula e gjuhës shqipe, ISP, IZHA, në vitet 1990-2014-2018). Por zbatimi dhe implementimi i kurrikulës së re sot ende përballlet me qëndrime tradicionale nga ana e mësuesve, të cilët kanë marrë një trajnim dhe formim të dobët në lidhje me ndryshimet dhe aplikimin e kurrikulës së re.

Në shkolla shumë mësues ndihen të pasigurt me kompetencën e tyre profesionale gjuhësore (përfshihen këtu të gjithë mësuesit e të gjitha lëndëve, shkollore), pasi e shohin gjuhën jo si pjesë përbërëse të rëndësishme të të nxënimit të fushave të ndryshme të dijeve që ata përfaqësojnë. Ende funksionojnë prirjet e përdorimit të një qasjeje tradicionale dhe formale të të mësuarit të gjuhës, në vend që përmes saj të promovohen praktika të reja aktive me gojë dhe me shkrim, që lidhen me zhvillimin e mendimit kritik dhe krijues në klasë.

Niveli i ulët i motivimit për mësimin dhe përdorimin e gjuhës shqipe të nxënësve në shkollën fillore, të mesme dhe të lartë lidhet me shumë faktorë të tillë si: mungesa e aftësive të sakta gjuhësore të disa mësuesve; vështirësia që shumë mësues përjetojnë në zbatimin e një pedagogjie bashkëkohore, dhe nevoja për mbështetje të vazhdueshme profesionale për t'i ndihmuar; mungesa e materialeve të përshtatshme moderne domosdoshmëria e përdorimit të teknologjisë (aftësi të ulëta për ta përdorur në mësimdhënie dhe mungesë pajisjesh; mungesa e një programi të koordinuar kombëtar të edukimit të mësuesve, para shërbimit, dhe gjatë shërbimit.

Materiale të dala si produkte të reformave në vazhdimësi (*ligji për arsimin parauniversitar, - kreu zhvillimi profesional i mësuesve-2015*), shpalosin fusha ndryshimesh, por infrastruktura dhe mbështetja për ndryshim është shumë e vogël dhe si rrjedhojë shpesh mbeten të pakuptuara dhe të pazbatuara në nivelin e duhur nga mësuesit.

Të ballafaquar me rënien e ngadaltë të përdorimit të gjuhës standarde si më sipër përshkruam, autoritetet shkencore dhe edukuese lipset të ndërtojnë një politikë të mirëmbajtjes dhe rivitalizimit të gjuhës e cila duhet të udhëhiqet nga:

Masa ligjore dhe normative;

Ndërmarrje studimesh aplikative (sociolinguistike, analiza diskursesh) për atë se çfarë po ndodh aktualisht në klasa në lidhje me gjuhën;

Çështje të sotme të mësimit të gjuhës shqipe

Zgjerimi në universitete dhe institucione kërkimore i projekteve me natyrë aplikative në lidhje me politikat kombëtare mbi gjuhën;

Mbështetje për shoqatat joqeveritare dhe rrjetet profesionale, qëllimet e të cilave janë të ruajnë dhe përhapin gjuhën duke organizuar informacione dhe fushata promovuese;

Studime të situatat sociolinguistike dhe faktorëve kryesorë sociolinguistikë të kontekstit social dhe kulturor të shoqërisë shqiptare, globalizmit, ndikimit të gjuhëve të tjera mbi gjuhën amë etj.

Vlerësim i vazhdueshëm dhe i të detyrueshëm të aftësive folëse dhe shkruese të nxënësve/studentëve/mësuesve;

Vitalizim i metodave e mësimdhënies dhe nxënies duke mundësuar zhvillimin e mendimit kritik dhe krijues dhe hulumtimit dhe zgjidhjes së problemeve;

Krijimi i Kornizës së Kompetencave Profesionale të Mësuesve, si faktorë kontribuues në problemet e standardeve dhe cilësisë;

Sensibilizim mediatik i vazhdueshëm dhe debate profesionale të hapura etj.;

Hapësira të mëdha ka sot për debate në lidhje më mësimin e gjuhës shqipe në shkollë si një gjuhë e gjallë, si një gjuhë e aftë në përdorim, aplikative për të gjitha fushat e jetës. Kështu, çështje të këtij debati mund të jenë:

Rivitalizimi i aftësive të mësuesve për të dhënë gjuhën shqipe në shkollë në nivelin e duhur dhe në një kontekst kurrikular të reformuar, bashkëkohor përmes rikualifikimit të mësuesve të gjuhës shqipe në medime profesionale dhe jo me teste formale të degraduara;

Studime dhe kërkime në fushë të gjuhësisë aplikative dhe gjendjes aktuale të të mësuarit të saj në shkollë;

Rishikim i kurrikulës me kompetenca dhe aftësive të mësuesve për t'i arritur kompetencat e kërkuara sipas shkallëve të Kornizës Kurrikulare (1-6);

Ulja e normës javore të mësuesve të gjuhës si mësimdhënës në favor të kontrollit më të thelluar të aftësive shkruese dhe lexuese të nxënësve;

Sfida për rivitalizimin edukativ dhe shoqëror të mësimit të gjuhës shqipe qëndron mbi kokën e gjuhëtarëve, studiuesve dhe mësuesve në lidhje me gjetjen e rrugëve për ta bërë funksional këtë problem dhe për ta drejtuar mësimin e gjuhës në shkollë drejt të

mësuarit të gjuhës në përdorim, duke shmangur “karikaturat” gjuhësore të nxënësve dhe mësuesve të tilla si punë me shkrim pa kontekst, pa mendim, pa argument mbushur me gabime drejtshkrimore, të pakorrigjuara mirë nga mësuesit, mungesë e theksuar e aftësive lexuese dhe të kuptuarit e teksteve që lexojnë etj., në të gjithë komponentët e të mësuarit të gjuhës në mënyrën si flasin, si shkruajnë, si lexojnë etj.

Vlerësimi, provimet dhe vlefshmëria

Vlerësimi dhe ekzaminimet janë dimensionet themelore të një politike gjuhësore funksionale që lidhet:

Së pari, me përputhshmërinë e vlerësimit dhe ekzaminimeve me kurrikulën; me vlerësimin e kompetencave për gjuhën; me formatin e provimeve dhe efektin e tyre negative/pozitive në mësimdhënie; me vlefshmërinë e formatit të ekzaminimeve në lidhje me matjen e komunikimit dhe kapacitetet të studentëve; me vlerësimin e ndërgjegjësimit të gjuhës dhe vetëdijes kulturore; me mundësinë e përdorimit të niveleve të Kornizës së Përbashkët Evropiane; me referenca për të përcaktuar dhe përshkruar nivelet e arritjeve;

Së dyti, me pakënaqësitë në lidhje me arsimimin dhe zhvillimin profesional të mësuesve të gjuhës. Dhe vendosjen e një emëruesi i përbashkët për të ndihmuar mësuesit e angazhuar në punë në programe për zhvillim të vazhdueshëm profesional, iniciativë edukative që mund të çojë drejt një diplome të nivelit të tretë.

Shumë mësues, përfshirë të diplomuarit e rinj, nuk ndihen të përgatitur mirë për të zbatuar kurrikulën.

Shoqatat e mësuesve (forumet profesionale) e shohin anëtarësimin e tyre në këto forume në rënie, sidomos numri i mësimdhënësve të rinj; Shumë mësues të gjuhëve nuk janë të vetëdijshëm për zhvillimet më të fundit në mësimin e gjuhës; Nuk e njohin Kornizën e Përbashkët Evropiane e Referencës; Ekziston mungesa e vizionit në mesin e tyre; Përgatitja e mësuesve dhe zhvillimi i tyre profesional duhet të shqyrtohen nga afër, si në fillim të karrierës dhe në nivele të shërbimit. Aktualisht duhet të punojmë për zhvillimin e një vazhdimësie për edukimin e mësuesve duke shkruar drejt një modeli të ri të tipit “*të mësuarit për gjatë gjithë jetës*”.

Vlerësimi dhe vlefshmëria janë përmendur vazhdimisht në raportet e BE. Përveç kësaj, mbeten disa pyetje lidhur me vlefshmërinë e provimeve përfundimtare të gjuhëve, sidomos në lidhje me vlerësimin e aftësive komunikuese aktuale, sidomos për të shprehurin me gojë.

Nëse, në të ardhmen e afërt, ekzaminimet në gjuhë janë të përcaktuara në përputhje me Kornizën e Përbashkët Evropiane, atëherë kjo pikë duhet të zbatohet kritere të sakta dhe të qarta vlerësimi. Portofoli Evropian i Gjuhëve nuk është një mjet formal për vlerësim dhe funksionet e tij kryesore nuk duhet të ngatërrohet me ato të mjeteve të vlerësimit institucional. Megjithatë, roli i tij në regjistrimin e progresit në aftësi zhvillimi dhe përvojën kulturore, e cila duhet të merret parasysh, është i rëndësishëm.

Drejt politikave gjithëpërfshirëse

Lidhja e gjuhës në kontekstin e politikave duhet të përqendrohet në nevojën për një politikë gjithëpërfshirëse gjuhësore. Një politikë gjithëpërfshirëse, shfaqet si një ide e përsëritur, që duhet të zhvillohet dhe qartësohet. Për këtë një numër i caktuar parimesh duhet të rishikohen në nivelin e politikave dhe reformave. Kështu:

Politika kombëtare e arsimit për gjuhën nuk është një çështje vetëm për sistemin arsimor.

Kjo varet kryesisht nga konteksti shoqëror në të cilin ndodhet, e kaluara e tij vlerat, format e tij të kohezionit dhe mënyrat e organizimit të saj. Politikat mbi gjuhën kanë të bëjnë me zgjedhjet politike, dhe jo vetëm me komunikimin ndërkombëtar, por edhe me qytetari, demokraci, marrëdhënie me pakicat, përfshirje sociale dhe qasje dhe pjesëmarrje në kulturë. Politika e gjuhëve kontribuon në ndërtimin e një kombi dhe prek identitetin e tij, si në aspektin individual ashtu edhe në aspektin më të gjerë shoqëror.

Përcaktimi dhe zbatimi i një politike të re për gjuhën, kërkon më shumë se nismën dhe veprimin e një ministrie të caktuar ose të ndonjë organi të specializuar.

Për një strategji mbi gjuhët kombëtare të kufizuar kryesisht vetëm në sektorin arsimor, shanset për arritjen e suksesit të vërtetë do të ishin të kufizuara, sepse shumë nga çështjet kryesore, sfidat të cilat

duhet të adresohen në lidhje me të mësuarit e gjuhëve moderne, janë me natyrë shoqërore, ekonomike dhe arsimore.

Shkolla duhet ta trajtojë gjuhën në mënyrë të tillë që të kontribuojë në përgatitjen e brezave dhe të formësojë të ardhmen e një shoqërie. Tensionet që ndikojnë në politikat gjuhësore (ato që lidhen me parimet, kriteret, ndikimet e gjuhëve të mëdha, të pakicave etj., duhet të vendosen brenda tendencave më të përgjithshme, sepse Shqipëria është një vend i cili ka nevojë të ndërtojë politika bashkëkohore në lidhje me të mësuarin e gjuhëve moderne, gjuhën amtare gjuhët e pakicave etj.

Rritja e vetëdijes publike për rëndësinë e gjuhëve në arsim nuk mund të jetë thjesht një çështje e “komunikimit” në botën e sotme. Nocioni i gjuhëve si “*Aftësi për jetën*” hap një qasje më të gjerë (aftësi akademike, estetike, sociale, profesionale. Ajo është “*Një gjuhë për jetën*”. Gjuhët për jetën, janë të rëndësishme, por nuk janë e tërë jeta.

Integrimi i një qasjeje të re të të mësuarit gjuhës në sistemin arsimor kërkon që të ndërmerren iniciativa të reja brenda mjedisit shoqëror. Thirrja për një politikë gjuhësore bazohet në një analizë të gjerë të së tashmes dhe së ardhmes në lidhje me nevojat gjuhësore. Politika dhe planifikimi i gjuhës janë të lidhura ngushtë me dimensione të gjera sociale. Mund të përmenden disa lloje iniciativash në lidhje me promovimin e politikave mbi gjuhët:

- *Fushata reklamuese për publikun* e gjerë për të ndryshuar kërkesën sociale për gjuhët dhe idetë e gabuara për rëndësinë, dobinë dhe nivelin e vështirësisë së gjuhëve të veçanta;

- *Informacion publik rreth metodat bashkëkohore* dhe qasjet ndaj të mësuarit të gjuhëve;

- *Zhvillimi i politikave publike* për gjuhët dhe mësimin e gjuhëve në një vend të mbështetur nga profili i lartë politikanë, nga sindikalistët, nga sportistët dhe figurat argëtuese dhe figurat e tjera publike;

- *Inkurajimi për median masive* për të siguruar informacion në gjuhë të tjera, për të përdorur nëntituj në vend të dublimit dhe për të mbështetur politikën publike për diversitetin dhe plurilingualizmin;

- *Inkurajimi i përfaqësimit të një sërë gjuhësh në institucionet publike, në shenjat e rrugëve, reklamat dhe informacion publik;*

Vazhdimësia dhe ndryshimi

Vazhdimësia është një temë e përsëritur në të mësuarit e gjuhëve dhe veçanërisht në lidhje me mësimin e gjuhëve në shkollë.

Sigurimi i vazhdimësisë nuk nënkupton që një planprogram apo program mësimor duhet të ndjekë të njëjtin format për të gjithë. Vazhdimësia duhet të kuptojë ruajtjen e vlerave dhe traditës më të mirë duke përfshirë në mënyrë koherente edhe ndryshimin, i cili është pjesë e progresit dhe ecjes përpara me kahje pozitive. Vazhdimësia dhe ndryshimi duket të lidhen në mënyrë të integruar dhe në koherente me njeri-tjetrin dhe të mos e kundërshtojnë procesin e zhvillimit.

Një politikë afatgjatë, e informuar nga të dhënat sociolinguistike dhe me një vlerësim të saktë të burimeve ekzistuese duhet të bazohet në dëshmi që do të:

- *identifikojnë faktorët komplekse që veprojnë në shoqëri, p.sh. në zonat rurale ose në brendësi në qytete, të cilat bindin njerëz të ndryshëm për të mbajtur ose për t'u dorëzuar, për të mësuar dhe të përdorin gjuhë të veçanta, për qëllime të ndryshme, duke iu dhënë përgjigje pyetjeve të tilla si *kë? ku? kur? si? dhe pse?*;*

- *ilustrojnë se si gjuhët në shoqëri dhe gjuhët në shkollë janë në gjendje të mbështesin njëra-tjetrën, duke krijuar kështu një dinamikë pozitive për rivitalizim dhe rritjen, në respekt ndaj gjuhës standarde apo të gjuhëve të tjera.*

Zbatimi dhe realizueshmëria. Asnjë gjuhë në politikat arsimore nuk mund të ketë sukses, madje as pjesërisht, nëse kushtet e saj të zbatimit nuk plotësohen. Ka një ndërgjegjësim të përgjithshëm se ka ardhur koha për përcaktimin dhe zbatimin e një politike gjithëpërfshirëse për të mësuarit e gjuhës shqipe si gjuhë amë që lidhet edhe me të drejtat e çdo shqipfolësi që e ka atë si të tillë. Zbatimi dhe realizueshmëria e këtij kriteri duhet shoqëruar me ligje të cilat e mundësojnë këtë proces.

Çështje e rëndësishme është edhe marrëdhënia mes MASR dhe institucioneve të arsimit të lartë, në lidhje me rolet përkatëse në përgatitjen dhe mbështetjen e mësuesve të gjuhës. Ndërsa thelbësore është edhe ruajtja e autonomisë e institucioneve të arsimit të lartë. Mungesa e një koordinimi mes organeve qendrore që mbështesin mësuesit e gjuhëve në shkollë, veçanërisht në lidhje me profesionin duhet të ndryshojë me sensin e një zhvillimi të vazhdueshëm profesional të mësuesve.

Tendenca në lidhje me të mësuarit e gjuhëve

Ndryshimi i perspektivave në mësimin e gjuhëve amtare

Ne sot e dimë dhe e kemi kuptuar se shumë nxënës njohin më shumë se dy gjuhë. Shqipja nuk është e vetmja gjuhë që ata dinë, është gjuha e pare, pas saj vijnë gjuhët e dyta të tyre. Pra kemi nxënës shumëgjuhësh (*plurilingual*). Kjo është një tendencë e kohës dhe duhet pranuar dhe forcuar.

Ndërgjegjësim për ndryshime në mënyrat e mësimdhënies dhe mësimin të gjuhëve (gjuhës amtare si gjuhë e parë krahas gjuhës së dytë: anglisht etj.). Me këtë lloj ndërgjegjësimi ne duhet të pranojmë se mësimi i gjuhës nuk është thjesht një projekt për të përgatitur nxënësit, thjesht, për “të imituar të folurin në gjuhë amtare”, por përdoruesit e gjuhës standarde plotësisht kompetentë, kritikë, mendimtarë konstruktivë të ndryshimit shoqëror” (Kristali 2004/Cook (2005).

Shekulli 21 është përmendur si “Epoka e Postmetodave” nga shumë studiues (*Kumaravadivelu, Brown, Larsen-Freeman dhe Mellow*), ku fokusi i mësimdhënies përfshin përdorimin e një sërë aktiviteteve të të mësuarit gjuhësor, që ka karakteristika shumë të ndryshme. “Sot, të mësuarit dhe mësimdhënia inkurajohen nga vendosja e theksit në aktivitete dëgjimore, të folura, të shkruara dhe të analizës së teksteve.” (*Kumaravadivelu, Broën, Larsen-Freeman dhe Mellow*).

Ndryshime në përmbytjen e kurrikulës

Ndryshimi nënkupton që gjithnjë e më shumë programet kërkojnë që mësuesit e gjuhës shqipe të përdorin përmbytje ndërkurrikulare dhe ndërdisiplinore bashkëkohore në mësimdhënie dhe të mësojnë si përmbytjen ashtu edhe gjuhën amtare në përdorim,

Çështje të sotme të mësimit të gjuhës shqipe

si sistem, si strukturë, si drejtshkrim. Tekstet shkollore dhe materialet mësimore përfshijnë përmbajtje multikulturore, duke u mbështetur në burimet lokale dhe globale për të ndihmuar studentët të fitojnë perspektiva të shumta dhe të përpiqen të ndjekin trendet më të reja të përmbajtjeve të kurrikulave dhe metodave të mësimdhënies. Mbështetur në këtë proces ndryshimesh parimesh përmbajtësore dhe metodologjike, duket se tani gjithnjë dhe më tepër kërkohet një mësues të orientuar globalisht dhe jo vetëm etnikisht.

Dizajni i kurrikulës është më i bazuar në përmbajtje dhe në tema me theks në njohuritë e përmbajtjes. Rezultatet e të mësuarit mbështetur në standard /kompetenca të nxëni, janë më të gjera dhe ndjekin zhvillimin jo vetëm të shkathtësive gjuhësore, por edhe të mendimit kritik, strategjive të të nxënit, njohurive dhe aftësive të lidhura me përmbajtjen në botën reale.

Zgjerimi i dimensionit të kompetencës komunikuese

Në fokus të hulumtimeve dhe ndryshimeve ka qenë zgjerimi i kompetencës komunikuese. Në tabelat më poshtë paraqiten në mënyrë numerike orë të planifikuara në programin e gjuhës për çështje të tilla se sa flasin, sa diskutojnë sa pyesin, sa shkruajnë nxënësit në lëndën e gjuhës shqipe sipas fushave përkatëse të studimit dhe planifikimit sasior për çdonjërin prej tyre.

Klasat II – V Gjuhë shqipe, programi sintetik

klasa	lexojnë	Flasin	shkruajnë	njohuri/ gjuhë- sore	orë të lira	gjithsej
I.0	53	70	26	26	0	175 orë
I.1	120 orë	30 orë	30 orë	82 orë	18 orë	280 orë
I.2	90 orë	15 orë	25 orë	60 orë	20 orë	210 orë
II.3	52 orë	26 orë	26 orë	45 orë	26 orë	175 orë
II.4	65 orë	15 orë	15 orë	55 orë	25 orë	175 orë
TOTAL	380	156	268	122	89	965

Klasat 6-9 Gjuhë shqipe, programi sintetik në orë mësimore

Klasa/ niveli	dëgjojmë	flasim	lexojmë	shkruajmë	njohuri gjuhësore	gjithsej
III.6	10	10	70	25	60	175
III.7	10	10	70	25	60	175
IV.8	8	7	70	25	65	175
IV.9	8	7	65	20	60	175
	36	34	275	95	245	700

Gjuha shqipe - klasa 10-12 - shkolla e mesme

Ndarjet kryesore	Orë mësimi të sugjeruara		
	Klasa X - 72 orë	Klasa XI - 72	Klasa XII-72
Të folurit, të dëgjuarit, të lexuarit dhe të shkruarit e teksteve të ndryshme (përshkruese, rrëfyese, argumentuese, etj.).	40	40	35 orë
Përvetësimi i rregullave gramatikore, drejtshkrimore dhe të pikësimit	32	32	27 orë
Përgatitja për Maturën Shtetërore	-	-	6 orë

Ndryshimi i pikëpamjeve mbi mësimdhënien

Me ndryshimin e pikëpamjeve të kompetencës komunikuese dhe ndërgjegjësimit të kompetencës ndërkulturore, po ndryshojnë edhe perceptimet e mësuesit të gjuhës shqipe për mësimdhënien dhe rolet e tyre mbi efektivitetin e asaj që bëjnë. Ata duhet të përcaktojnë kompetencën gjuhësore dhe ndërkulturore të nxënësve të tyre, duke u shprehur qartë jo për atë që dinë ata, por për atë që dinë të bëjnë në lidhje me gjuhën.

Ndryshimi i roleve dhe rritja e përgjegjësi të mësuesve

Mësuesit kanë role dhe përgjegjësi të shumëfishta si lehtësues të të nxënësve dhe krijues të një mjedisi produktiv në klasë. Gjithnjë e më shumë mësuesve u kërkohet të përdorin kurrikulë bashkëpunuese, bazuar në përmbajtje, të bazuar në projekte, për të

ndihmuar studentët të zhvillojnë shkathtësi të mendimit të lartë, aftësi efektive të komunikimit dhe njohuri të teknologjisë dhe kompetencat e duhura për jetën. Mësuesit nuk mësojnë më në izolim. Mësuesit duhet të jenë përdorues të efektshëm si qytetarëve dhe përgjegjës globalë praktikues reflektues dhe agjentë të rëndësishëm socialë në këtë botë të globalizimit.

Qëndrime në raport me përdorimin e teknologjisë. Në botën e sotme të rinjtë janë shumë të vetëdijshëm për rolin e teknologjive në çdo fushë të jetës. Ata njohin më shumë se mësuesit e tyre, të paktën kur bëhet fjalë për teknologjinë. Të rriturit i drejtohen rregullisht të rinjve për ndihmë dhe stërvitje për çështjet e hardware, software, internetit dhe tema të tjera që lidhen me teknologjinë.

Zhvillimi i shpejtë i teknologjisë dhe pajisjeve të ndryshme multimediale kanë hapur mundësi të pafundme për mësuesit për të mësuar gjuhën dhe për të hyrë në informacion. Interneti, YouTube, Web.2.0, e-librat dhe faqet e internetit të ndryshme kanë ndryshuar mënyrën se si përgatisim mësimet tona dhe si t'i udhëzojmë studentët tanë. Integrimi i teknologjisë në klasë inkurajon nxënësit që të përdorin gjuhën në shumë mënyra.

Tendencat e E-Learning në vitin 2019 lidhen me Video-learning dhe videove interaktive, prezantojnë formate interaktive audiovizive, ku studentët nuk janë vetëm spektatorë, por atyre u kërkohet të marrin pjesë dhe të ndjekin udhëzimet nga videot interaktive, Mikro-mësimi ose të mësuarit e menjëhershëm; Mobile Learning (telefonat) kanë veçori teknike që mundësojnë t'i përdorin për të mësuar në internet gjuhën online, procese e teknologji që në ditët e sotme po kërkohen të përdoren gjithnjë dhe më tepër përgjatë mësimdhënies.

Portofolet e nxënësve përmbajnë dëshmi të njohurive të tyre dhe të përdorimit të gjuhës. Projektet digjitale dhe multimediale ofrojnë dëshmi të kompetencave të tyre me gojë dhe dëgjim. Punët me shkrim janë përfshirë gjerësisht në to. Gjithnjë e më shumë po përdoren portofolë të arritjeve (kohët e fundit edhe ata elektronikë).

Një portofol i studentëve demonstroi sukses në mënyra të prekshme dhe gjithashtu siguron një mjet për të vlerësuar mësimin e nxënësve duke përdorur një qasje të bazuar në aktiv. Vlerësimi i

bazuar në burime është duke zëvendësuar modelet tradicionale, të bazuara në deficitet, të vlerësimit. Mënyrat tradicionale të vlerësimit të përvetësimit të gjuhës janë të pamjaftueshme në botën e sotme (Pappamihel & Walser, 2008)

Përdorimi i teknologjisë për mësimin e gjuhëve ka marrë vlera të reja. Mendoni një portofol të studentëve të përdorur më herët. Tani mendoni se i njëjti projekt nuk është bërë me një stilolaps dhe letër, që ruhet dhe prezantohet në një portofol të kartonit, por bëhet në tërësi duke përdorur teknologjinë. Aftësitë e të folurit në publik dhe të prezantimit janë duke treguar nivele të reja të prestigjit në epokën e sotme. (Për herë të parë në dekada, President i SHBA, Obama i qortoi të rinjtë për të komunikuar më tepër verbalisht.)

Lidhja e mësimin të gjuhës me aftësitë e drejtimit lidhet me dëshirat e studentëve në lidhje me atë që ata sot duan të mësojnë një gjuhë jo vetëm për të komunikuar, por edhe si një mjet për të gjetur kontakte, për të takuar njerëz dhe për të krijuar partneritete. Nxënësit zgjedhin të mësojnë një gjuhë tjetër për të shkuar në një vend ku ata mund të bëjnë një ndryshim dhe ku mund të marrin role në fusha të ndryshme të jetës. Gjuha ua mundëson këtë gjë. Fokusi në arsimin gjuhësor në shekullin e njëzetë e një nuk është më në gramatikë, mësim përmendësh, por të përdorimin e njohurive gjuhësore dhe kulturore si një mjet për të komunikuar dhe lidhur me të tjerët në mbarë globin.

Bota po ndryshon me një ritëm të shpejtë, të nxënit po ndryshon gjithashtu. Nxënësit janë aq të uritur sa që ndonjëherë ata duhet të udhëzohen, të këshillohen dhe të mentorohen për mënyrat sesi mund ta përthithin informacionin. Kureshtja e tyre rreth botës, vazhdon të jetë tërheqëse. Dallimi është se tani ata e kanë botën në majë të gishtave të tyre.

Fokusi në të mësuarin e gjuhëve nuk është më në gramatikë, memorizim por më tepër duke përdorur njohuritë gjuhësore dhe kulturore si një mjet për t'u lidhur me të tjerët në mbarë globin. Kufijtë gjeografikë dhe fizikë po tejkalohen (teknologjia e mundëson), duke përdorur gjuhën dhe aftësitë e tyre kulturore për të lehtësuar lidhjet që ata krijojnë përditë.

Prioritete për të ardhmen

Zhvillimi dhe zbatimi i një politike gjuhësore në arsim kërkon shprehje të qartë mbi parimet udhëzuese, përkufizim të prioriteteve të veprimit dhe një strategji afatshkurtër dhe afatmesme veprimi. Qëllimi i edukimit gjuhësor është të mbështesë nxënësit në zhvillimin e një repertori shumëgjuhësor (plurilingual), si pjesë e edukimit të tyre personal, shoqëror, kulturor dhe qytetar.

Si përfundim, mund të përmendim disa nga prioritetet në pritje për t'u kthyer në programe veprimi në lidhje me përcaktimin e politikave mbi të mësuarin e gjuhës:

Përcaktimi i politikave të qarta, në konsultim me agjenci qeveritare dhe agjenci joqeveritare për vendin dhe rolin e gjuhëve në shoqëri dhe në sistemin arsimor.

Për këtë duhet që grupe specialistësh të formulojnë propozime për Qeverinë për vendin dhe rolin e gjuhëve në shoqëri dhe edukim; të përgatiten skenarë të gjerë realë për edukimin gjuhësor në sistemin arsimor si dhe jashtë tij; të vlerësohen skenarët kryesorë në terma të zhvillimit i kurrikulës së gjuhëve, zhvillimin profesional të mësuesve, vlerësimin dhe certifikimin e tyre; të përcaktohen planet e veprimit sipas përkatësive; të merren në konsideratë dhe vlerësohen strukturat, masa e nevojshme, këshillat e vazhdueshme mbi politikat gjuhësore në kushtet e rrethanave në ndryshim.

Zhvillimi profesional (fillestar dhe i vazhdueshëm) i mësuesve të gjuhës mbështetur në skenarë bashkëkohorë për të mësuarin për gjatë gjithë jetës.

Përcaktimi i gurthemelit të mësimit të gjuhës standarde shqipe, i cili kërkon qartësimin e të gjitha rregullave gjuhësore dhe drejtshkrimore në lidhje me sistemin e gjuhës dhe miratimin e tyre në të gjitha nivelet.

Vlerësimi dhe certifikimi i arritjeve në të mësuarit e gjuhës shqipe standarde sipas niveleve të shkollimit.

Zhvillimi i bindjes së shoqërinë shqiptare “vetëm shqipja nuk është mjaft”. Kjo do të thotë, se e ardhmja jonë ekonomike,

kulturore dhe evropiane varet nga vlerësimi i mësimit të gjuhës standarde shqipe në një kontekst shumëgjuhësh.

BIBLIOGRAFI

I.

- **Ligji për Arsimin Parauniversitar 2012 (ndryshuar – 2015)**

<https://www.vendime.al/ligj-nr-69,2012-per-sistemin-arsimor-parauniversitar-ne-republiken-e-shqiperise>

- **Korniza e Përbashkët Evropiane e Referencës së Gjuhëve, CEFR), 2008/** Kembrixh

[University, Press, 2001. online në www.coe.int / lang](#)

- **Rezultatet e Pisa-s për Shqipërinë, 2019,**

https://a2news.com/2019/12/17/rezultatet-e-pisa-specialistët:_Arsimi-po-degradon-duhen-reforma-te-thella/

- **Provimet “Gjuhë Shqipe dhe Letërsi” ndër vite + Teste Online |** Matura Shtetërore

<https://12vite.com/provimet-e-letersise-ndër-vite/>

- **Programe lëndore IZHA/ASCAP:**

<https://www.google.com/search?izha.edu.al+programet+lëndore>

II.

-**Edicioni i rishikuar, nga diversiteti gjuhësor në arsimin shumëgjuhësor:** Udhëzues për zhvillimin e gjuhës, Politikat e Arsimit. Divizioni i Politikave të Gjuhëve, Këshilli i Evropës, 2007. (Në dispozicion në internet www.coe.int / *Lang*)

- Karta Evropiane për Gjuhët Rajonale ose Minoritare, traktati i hapur për nënshkrim më

Nëntor 1992 [www.coe.int - (Çështjet Ligjore / Demokracia Lokale dhe Rajonale

- Link: http://www.coe.int//Regional_or_Minority_languages]8.1 shkurt 1995 www.coe.int/minorities

- Raporti Shpjegues/ Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës (www.coe.int/cm)

- Rekomandimi 1383 (1998) Mbi Diversifikimin Gjuhësor dhe (CM (99) 97) Këshilli i Evropës www.coe.int/portfolio

- Cook, V. (2001). "Përdorimi i gjuhës së parë në klasë". *Gjuha Moderne Kanadeze Rishikimi*, 57 (3), 402-423. <http://dx.doi.org/10.3138/cmlr.57.3.402>
- Cummins, J. (2007). "Rivendosja e strategjive mësimore njëgjuhëshe në shumë gjuhë". *Gazeta kanadeze e gjuhësisë së aplikuar*, 10, 221-240.
- Macaro, E. (1997). "*Gjuha e synuar, mësimi bashkëpunues dhe autonomia*". Clevedon, Angli: Çështjet shumëgjuhëshe.
- Byram, M. (1997). "Mësimdhënia dhe vlerësimi i kompetencës komunikative ndërkulturore". Bristol, Mbretëria e Bashkuar: Çështjet shumëgjuhësore.
- Cook, V. (2012) Multi-competence.
<http://homepage.ntlworld.com/vivian.c/Writings/Papers/>
- Kristali, D. (2004, 20 maj). "Krijimi i një bote të gjuhëve". Fjala hyrëse e prezantuar në Kongresin e 10-të Linguapax, Barcelona.
- Kohn, K. (2013, mars). Kompetenca komunikuese ndërkulturore: Një perspektivë angleze (PowerPoint), prezantim në conference e TESOL.
- Kamaravadively TESOL Methods: Changing Tracks, Challenging Trends
https://docs.ufpr.br/~clarissa/pdfs/ChangeTracksTrends_2006.pdf
- Understanding language teaching: from method to postmethod
https://www.researchgate.net/publication/242086730_Understanding_Language_Teaching_From_Method_to_Postmethod

